

Duitse steden
Boos op Nederland:
'het verloedert hier'

BINNENLAND 8-9

REPORTAGE ARBEIDSMIGRATIE

'Nederland het geld, wij de problemen'

Migranten die in Nederland werken, wonen vlak over de grens in Duitsland, onder vaak erbarmelijke omstandigheden. Uitzendbureaus kunnen op die manier nog meer aan ze verdienen.

Tekst **Bram Endedijk** en **Mark Middel** Foto's **Eric Brinkhorst**

Onder de balkons van het appartementenblok liggen tussen het metershoge onkruid twee matrassen met rode vlekken, een tiental vieze kleedjes, een televisiescherm en een dierenkooi. De tuin dient als afvalstortplaats. Een lik verf heeft het gebouw nooit gekregen, zwarte vuurplekken kleuren de muren.

Het gebouw is de woonplek van tientallen arbeidsmigranten uit Oost-Europa in het Duitse Emmerik, vlak over de grens bij Arnhem, langs de Rijn. Buurtbewoners zien de arbeidsmigranten 's ochtends vroeg in kleine autootjes en bestelbussen stappen. Na zonsopgang stromen de parkeerplekken weer vol, de mannen en vrouwen glippen weg achter de voordeuren. Tot de volgende ochtend, als het tafereel zich herhaalt. Contact met de wijk blijft uit.

Toch weten buurtbewoners dat er tientallen arbeidsmigranten wonen. Ze zijn te herkennen aan de gele kentekens op hun auto's. De arbeidsmigranten rijden elke dag in hun auto's met Nederlandse nummerborden van Duitsland naar Nederland om te werken, voor Nederlandse uitzendbureaus.

In het centrum van de Duitse grensplaats Goch gaat een raam omhoog. Hongaar Sandor heeft het warm. Hij heeft zijn shirt uitgetrokken na een lange dag

werken voor een Nederlands uitzendbureau, in een vleesbedrijf in Tilburg. Elke dag wordt hij opgehaald, voor de rit van zo'n anderhalf uur. En 's avonds weer anderhalf uur terug naar het appartement, dat hij huurt voor 320 euro per maand, vertelt hij. Dat hij in een ander land werkt dan woont, maakt hem zelf niet zoveel uit. Wel baalt hij dat zijn kofkast kapot is, nét tijdens het warme zomerweer.

Iets verderop in Goch staat een oude, witte villa midden in een woonwijk, met een eigen parkeerterrein waar vijf bussen staan met Nederlandse kentekens. Binnen wonen acht Roemenen, die ieder 330 euro per maand betalen. Ze liggen met z'n tweeën of drieën op een kamer, op bedden zonder bedlinnen of kussenslopen. Dagelijks reizen ze naar Nederland voor hun werk. Een half uurje rijden.

Optocht

Elke ochtend rijdt een optocht van Nederlandse auto's en bestelbussen naar Duitse grensgemeenten om arbeidsmigranten op te halen. Net over de grens in Duitsland wonen duizenden arbeidsmigranten die in Nederland werken, zo blijkt uit gesprekken met de Duitse vakbond Deutscher Gewerkschaftsbund (DGB), bestuurders en ambtenaren van Duitse grensgemeenten. Ze wonen vaak met meerdere personen in één woning.

Dat komt door een gebrek aan betaalbare woonruimte in Nederland. En dus kopen uitzendbureaus in het grensgebied woningen op om ze te verhuren aan mensen uit Oost-Europa, die voor hun werk de grens over trekken. De situatie is niet langer houdbaar, vinden Duitse gemeenten en de DGB. „Nederland verdient het geld en wij zitten met de problemen”, zegt Peter Hinze, burgemeester van Emmerik.

De groep arbeidsmigranten is de afgelopen jaren enorm toegenomen, zegt Hinze. In de grensplaats met dertigduizend inwoners is minstens één op de tien bewoners nu afkomstig uit Roemenië of Polen, blijkt uit cijfers van de gemeente. En dat zijn alleen nog de mensen die officieel geregistreerd staan.

Hinze ziet dat vrijwel al zijn Oost-Europese burgers in Nederlandse fabrieken werken. „Uitzendbureaus kopen huizen op, vaak van particulieren, en plaatsen daar dan soms wel elf tot vijftien arbeidsmigranten. Die betalen hier ongeveer evenveel huur als in Nederland, terwijl de woonlasten lager zijn. Daar wordt dus echt op verdiend.”

Dat wordt herkend in het aangrenzende district Kreis Borken - een samenwerking van zeventien Duitse grensgemeenten met samen 380.000 inwoners. Bestuurslid Elisabeth Schwenzow van het district ziet nog een reden waarom

Nederlandse uitzendbureaus voor Duitsland kiezen: „Ze kunnen hier onder de radar blijven. Controle van Nederlandse instanties is gewoon lastiger als mensen in het buitenland wonen, uitzendbureaus kunnen dan makkelijker hoge huurprijzen vragen en mensen op die manier uitbuiten. Bovendien richt de controle in Duitsland zich op bedrijven, dus deze groep arbeidsmigranten valt buiten alle controles.”

De gemeente Emmerik heeft daar wat op bedacht. Uitzendbureaus moeten het melden als ze een woonruimte verhuren aan arbeidsmigranten, waardoor er extra controle kan plaatsvinden en strengere regels gelden. Maar die meldplicht wordt omzeild, ziet burgemeester Hinze. „Bijna alle arbeidsmigranten huren van een particulier, maar uit onze informatie blijkt dat daar uitzendbureaus achter zitten, die er goud geld aan verdienen.”

Ratten en kakkerlakken

De problemen in de Duitse grensgemeenten zijn tweeledig. Aan de ene kant onttrekken de arbeidsmigranten zich aan de van oudsher hechte gemeenschap van plaatsen zoals Emmerik. Ze vertrekken vroeg in de ochtend en zijn laat weer terug. Ze werken in Nederland, dus er lijkt geen noodzaak Duits te leren. Ook wordt afval regelmatig op de stoep gegooid en is er overlast door alcoholgebruik en barbecues op straat.

Maar er zijn ook zorgen over de omstandigheden waaronder de Oost-Europese werknemers leven. „Ze leven in huizen waar je niet wilt doodgaan”, zegt Hinze. „Uitzendbureaus kopen de goedkoopste huizen, die vaak gebreken hebben, en knappen die nauwelijks op.”

Hij kent voorbeelden van huizen met ratten en kakkerlakken, zonder meubilair, waar acht mensen op een etage wonen. Huizen waar een eenvoudig kachelkje de enige verwarming is en mensen op een koude dag de hele dag met een deken in bed moeten blijven liggen. „We hebben situaties gezien waar zes mensen in een kamer slapen, waar ze bijna 400 euro per persoon aan huur betaalden”, zegt Schwenzow van het district Kreis Borken.

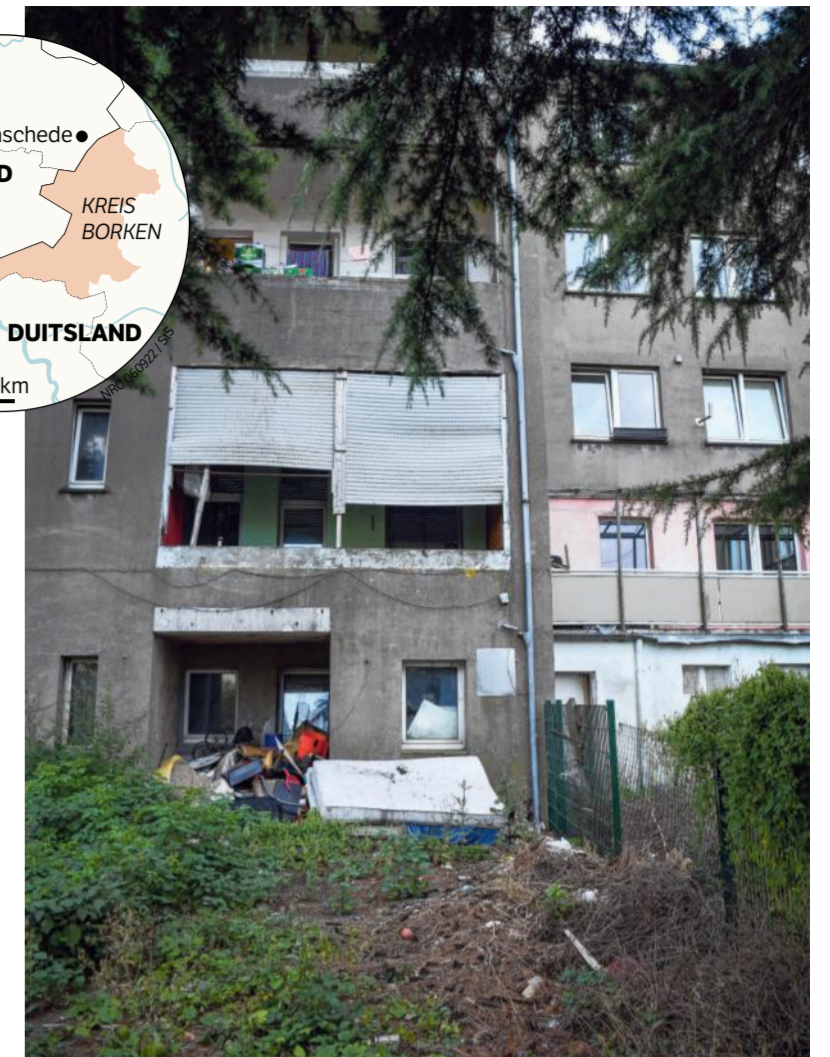
Tijdens een inval in februari in Emmerik - waaraan onder meer de Duitse politie, brandweer en de Nederlandse arbeidsinspectie meededen - werden in een huis veertig mensen aangetroffen, die één douche moesten delen. Het huis zat onder de schimmel en er liepen kakkerlakken. Ook werd in een huis een rotte varkenskop gevonden. Ook hier ging het om Roemenen die in Nederland werkten en geen Duits spraken.

Vijf panden dicht

Burgemeester Hinze sloot naar aanleiding van de inval vijf panden. Maar daarmee is het probleem niet opgelost, ziet hij. Om de problemen echt structureel aan te pakken, zijn Duitse grensgemeenten afhankelijk van Nederland. Daarom vindt Hinze, net als Elisabeth Schwenzow en DGB-bestuurder Frank Thon van deelstaat Noordrijn-Westfalen, dat Nederland ook iets moet doen.

Zo zouden Nederlandse uitzendbureaus geen rol meer moeten spelen, maar zouden arbeidsmigranten direct aan de slag moeten bij een werkgever. Net zoals dat in Duitsland het afgelopen jaar is gebeurd. „We hoorden in Duitsland ook dat het onmogelijk was om arbeidsmigranten in dienst te nemen”, zegt vakbondsbestuurder Thon. „Maar door een grote systeemverandering tijdens de pandemie werken werknemers in vleesfabrieken nu in loondienst met een direct contract bij de werkgever. Als dat in Duitsland kan, moet het ook in Nederland kunnen.”

Elisabeth Schwenzow snapt dat vleesverwerkingsbedrijven bang zijn dat hun arbeiders minder flexibel kunnen worden ingezet. „Maar in Duitsland werkt het ook. Nederlandse bedrijven moeten, desnoods onder druk van de overheid, hun

Woningen van arbeidsmigranten in Emmerik. Burgemeester Hinze kent voorbeelden van huizen met ratten en kakkerlakken, zonder meubilair, waar acht mensen op een etage wonen.

verantwoordelijkheid nemen.”

Zo zouden arbeidsmigranten minder afhankelijk zijn van een uitzendbureau, en daardoor ook minder vaak goedkoop in Duitsland worden gehuisvest. Ook vinden burgemeester Hinze en de vakbond dat er vaker grensoverstijgende samenwerking moet komen om invallen zoals in februari op poten te zetten. „Het duurt vaak vier maanden voordat we zo'n actiedag kunnen doen, door al het overleg en de systemen die op elkaar moeten worden afgestemd”, zegt Hinze. „Dat moet echt sneller. Want als er geen serieuze gevolgen zijn voor Nederlandse werkgevers en uitzendbureaus, dan blijft het probleem bestaan.”

Uitbuiting

Ook onder de arbeidsmigranten zijn zorgen, blijkt uit onderzoek van de Duitse stichting Arbeit und Leben, onderdeel van de vakbond. Projectcoördinator en voormalig journalist Pagonis Pagonakis, die vijf films maakte met de Duitse undercoverjournalist Günter Wallraff - in Nederland vooral bekend van *Ik (Ali)* - gaat regelmatig langs de deuren bij arbeidsmigranten.

Volgens Pagonakis moet het inhuren van arbeidsmigranten in Nederland drastisch op de schop. „Nu wordt de grensregio strategisch gebruikt, en kijken uitzendbureaus waar ze het meeste kunnen

„Ze leven in huizen waar je niet eens wilt doodgaan”

Peter Hinze
burgemeester van het Duitse Emmerik

profiteren. Dus worden mensen uit Oost-Europa niet als echte mensen gezien, maar als productiemiddelen. Dat moet stoppen. Nederland moet verantwoordelijkheid nemen.”

Zo zijn er Roemeense werknemers die onder valse voorwendselen uit Roemenië zijn gehaald, blijkt uit rapporten die NRC heeft ingezien. Ze wisten dat ze zouden gaan werken in de vleesverwerkende industrie, maar dachten dat ze op de inpakafdeling zouden staan. In plaats daarvan werken ze als slachter, tussen de tien en dertien uur per dag. Fysiek zwaar werk, in de vrieskou.

De meeste Roemenen betalen zo'n 320 euro per maand voor hun woning, plus geld voor transport. Er zijn klachten dat de huizen te vol zijn, of dat er geen geschikte badkamer of wasmachines zijn. Ook krijgen ze zelden betaald als ze ziek zijn.

Als er op korte termijn geen vooruitgang wordt geboekt, moet Nederland volgens Duitse gemeenten en de vakbond minder arbeidsmigranten gaan inzetten in het arbeidsproces of iets aan de huisvestingsproblemen doen. Bestuurslid Schwenzow: „Ik snap dat er in Nederland weerstand is als er ergens een grote plek voor arbeidsmigranten komt. Maar we moeten samen de uitbuiting van arbeidsmigranten stoppen.” Burgemeester Hinze: „De problemen blijven nu aan de Duitse kant van de grens. Nederland is echt aan zet.”